

הלכות פסח סימן תסא

ביאורים ומוספים

סימן תסא

דיני אפיית המצה

[משנ"ב ס"ק א]

נעשו מלכנים הנשפטים בכבשן ויש להם דין פלייחוס⁽¹⁾ שאינו יוצא מידי פלייח⁽²⁾, מפל מקום מהני הפסק⁽³⁾, כיון דהסקין מבפנים ולא תיטע עלהו דלקא פקיעי⁽⁴⁾.

1) אבל לבנים שנתייבשו רק בחמה, כתב לעיל (סי' תנא ס"ק יח) שאין דינן בכלי חרס אלא בכלי אדמה ומועילה להם הגעלה [כשלא נעשה מהן תנור כדלהלן]. והחזו"א (א"י ח סי' קכ ס"ק ב) כתב, שכלי אדמה דינם כאוכלין שאין מועילה להם הגעלה ואין להקל בזה כלל וכלל [וראה מה שכתבנו לעיל שם].

והנור העשוי מבלי אדמה, הסתפק הפמ"ג (א"י ס"ק א) שכיון שמסיקים אותו באש יתכן שחזר דינו להיות בכלי חרס.

2) וביאור הדבר כתב השו"ע הרב (סי' תנא ס"א), שאין הכוונה שאינו יוצא מידי דופיו כלל, אלא שבכל הגעלה אינו פולט אלא מעט מבליעותיו ולעולם אינו פולט את כל בליעותיו, וכן משמע בחזו"א (א"י ח סי' קכב ס"ק ג ד"ה אט), ודבריהם הם על פי דברי תוס' (חולין ח, א ד"ה כשליבנה).

3) ובטעם הדבר שמועיל היסק אף שכלי חרס אינו פולט, כתב השו"ע הרב (סי' תנא ס"ב) שמימי כשמוסיקו נשרף כל האיסור הבלוע בחובו, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (י"ד ה"א סי' ס ד"ה אבל) [וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תנא ס"ק כז) בגדר ליבון כלי מתכות, האם הוא משום שרפת האיסור כבכלי חרס, או משום 'כבולעו כך פולטו'].

4) אבל כוביא [כעין מחבת] העשוי מלבנים ועפר, כתב השו"ע לעיל (סי' תנא ס"ב) שלמרות שהסיקו מבוחרץ מימי מועיל לו היסק מבפנים כדי להכשירו, ובטעם הדבר כתב המשני"ב שם (סי' יח) משום שאין דרכו להתבקע ואין לחוש שמא יחוס עליו ולא ילבונו יפה.

ומה שמועיל היסק, כתב המשני"ב לעיל (שם סי' ט ו"ה) שאין זה אלא כשמוסיקו מבפנים שהוא המקום שבו נבלע האיסור, אבל להסיקו מבוחרץ אינו מועיל להפליט את האיסור שבפנים וכן להיפך [וראה מה שכתבנו שם (סי' יז)].

[משנ"ב ס"ק ב]

וְיִי בְּהַסָּקָה זֶה גּוּפָא, שְׁמַקְשִׁירוּ לְאֶפְסוֹת בּוֹ מְצָה⁽⁵⁾. וְאִם סָפַק לּוֹ בְּהַסָּקָה זֶה אִם הִלְכוּ הַתְּלָמִים עַל־פְּנֵי בְּלוֹ⁽⁶⁾ וְכוּ', דָּאִי לֹא הֵבִי מִפְּרִי בְּרִיעֲבָרִי⁽⁷⁾ אִם הוּא קָרָם פְּסָח⁽⁸⁾.

5) ומה שכתב השו"ע ושיהיו ניצוצות ניתזין ממנו, דעת הגר"א קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב ע"ב ל"ח) שאין כוונתו שיהיו הניצוצות ניתזין מאליהם, שאין זה אלא בליבון של כלי מתכת [המובא בשו"ע לעיל (סי' תנא ס"ד)], אבל רצפת התנור העשויה מלבנים וכדו' אין הניצוצות ניתזין ממנה אלא על ידי גירוד ברזל במקום שליבנו [והוסיף, שלא די שהניצוצות ינתזו על ידי גירוד עץ, רש"מא הניצוצות ניתזין מהעץ ולא מן התנור ואין זה אלא ליבון קל כדלעיל], ושיעור חום של ניצוצות ניתזין הוא פחות משתאדים רצפת התנור, ומשום כך רצפת תנור העשויה ממתל יצוק שאין ניצוצות ניתזין ממנו אף על ידי גירוד הברזל, דעתו שם שיש לראות שתאדים רצפת התנור הי בכך.

6) תנן כמה יש לאדם לחוש לכך שלא הלכו הגחלים על פני כולו, כתב הא"א (בוטשאטש, ס"א) שאם לפי ראות עיניו נראה שאין מקום פנוי מגחלים, אין לו לחוש לכך, שהרי לא ניתנה תורה

למלאכי השרת, וכל שכן אם רואה שניצוצות ניתזין מכל התנור, ואין לחוש אלא אם כן רואה בבירור מקום הפנוי מגחלים.

7) אבל לכתחילה אסור ואפילו קודם פסח נאף על פי שאו לכל הדעות מותר נותן טעם לפגם, כמו שכתב הרמ"א לעיל (סי' תמז ס"ב), וכן כתב המשני"ב לעיל (שם סי' נח) שלכתחילה אסור להתיך שומן בכלי המץ שאינו בן יומו אפילו קודם פסח.

8) אבל בתוך הפסח אסור, שאף על פי שכשהואיסור הבלוע שוהה בכלי מעת לעת הרי הוא נותן טעם לפגם, כתב הרמ"א לעיל (סי' תמו ס"ג) שנהגו להחמיר בפסח אפילו בנותן טעם לפגם.

[שעה"צ ס"ק ג]

מצד הפריקונים להמיר פדיצבד⁽⁹⁾.

9) ובטעם הדבר כתב (א"א ס"ק א), שהוא משום ספק ספיקא, שמא הלכו הגחלים על פני כל התנור, ואף אם לא הלכו על פני כולו, שמא אפיית המצות במקום שהתלבן אינה מפעפעת את הבליעות של החמץ הנמצאות במקום שלא התלבן, על פני כל התנור.

ומצה שיוצאים בה ידי חובת אכילת מצה בליל הסדר, כתב המשני"ב לקמן (סי' תסו ס"ק יז) שאין לקחת לשם כך מצה שכל כשרותה היא מכת ספק ספיקא וכדו', שכיון שמצה זו צריכה שימור לשם מצה, אין זה שימור כהוגן.

[משנ"ב ס"ק ג]

כְּעֵבִי אֶצְבְּע⁽¹⁰⁾, וְהַחֲמֵץ הַקְּלוּעַ בְּגוּגוֹ וּבְקִירוֹתָיו הוּא נִפְלֵט עַל־יְדֵי לְבוֹן הַשְּׁלֵהֲכָתָה⁽¹¹⁾ כְּשִׁמְסִיקִין אוֹתוֹ לְאֶפְסוֹת בּוֹ הַמְּצִיחִים⁽¹²⁾ וְכוּ', וּבְבִית מְאִיר מִקַּל שְׂאִין צְרִיךְ לְהִטִּים לְמַעְלָה בְּלִילֵי⁽¹³⁾, וּבְצִדֵּין מְצִדֵּין רַק בְּגִבֵּה טַפְחָה⁽¹⁴⁾.

10) ובטעם הדבר שמועיל הפסק טיט, ואינו נחשב לחלק מן התנור ויעברו הבליעות מהתנור לטיט גם אם הוא עב, וכמו שעוברות הבליעות בכלי חם אף מקצה לקצה, כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' קיב ד"ה ומ"ש) שהוא משום שמבואר בגמרא (בבא בתרא ז, א) שטיט חרש אינו מתחבר עם טיט ישן להיות ככלי אחד [וראה בשו"ת חתם סופר (א"י ח סי' קל)].

וטעם נוסף כתב הערוך השלחן (ס"ג), משום שאף בדבר מאכל יבש אין הבליעות שבתנור נכנסות בו אלא בשיעור של עובי רוחב אצבע אגודל בינוני שהוא כדי נטילה, וכל שכן כשטח את התנור בטיט בעובי אצבע שאין בליעות התנור עוברות למצה שעליו.

והוא הדין שאפשר לשים טס ברזל על קרקעית התנור ולהניח עליו את המצה, וכמבואר לעיל (סי' תנא ס"ק קל), וראה שם פרטי דינים בזה) לענין הנחת מצה על ג' תנור בית החורף כשהוא חם, ומשום שאין הבליעות שבתנור נכנסות לתוך הטס ללא רטב [ובענינו, שמניחה בתוך התנור, יש להסיק תחילה את התנור משום הבליעות שבגו ובקירותיו, וכדי שלא תחמיץ המצה קודם אפייתה, וכמבואר בשו"ע להלן (ס"ב)].

11) ומה שאין צריך להכשיר את ג' התנור וקירותיו על ידי גחלים, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ב) שהרי אין החמץ נבלע בגו ובקירותיו של התנור על ידי גחלים אלא על ידי חום השלהבת, וכבולעו כך פולטו.

12) מדבריו שכתב שהחמץ הבלוע בגו ובקירותיו נפלט על ידי מה שיסיק התנור כדי לאפות בו, מבואר שבאופן שהוטח התנור אין צורך להסיקו כדי להכשירו, ודי בהסיקו כדי לאפות בו, וכן משמע מדבריו לעיל (סי' תנא ס"ק קל), וכן משמע בשו"ע הרב (ס"ב) וכן כתב הערוך השלחן (ס"ג) [וראה כף החיים (סי' ט) שדוקק מדברי הבי"ח, שאף כשהוטח התנור צריך להסיקו כדי להכשירו, אלא שאין המשך במילואים עמוד 27

מילואים הלכות פסח סימן תם המשך מעמוד קודם

שהיא גדולה וחשובה מחמת גדולתה, ושיש שהכשירו בריעבד ככל (32) ואפילו במעט פחות מטפה, כתב החק יעקב (סיק טו) שמתור, שכל שיעורי חכמים כך הם.

הלכות פסח סימן תסא המשך מעמוד ס

(14) ובטעם הדבר כתב הבית מאיר, שיש לחוש שמא כשנאפתה בו פת היא נעשה בדפנותיו של התנור ובלע בהן חמץ.

[שעה"צ סי"ק ח]

מקלין כפי"ד על"די לפון, ונעיר תינו קאקליין קלונג⁽¹⁴⁾.

(15) ולענין תנור בית החורף העשיר רק מקאכלין [חרס], כתב בבית הל לעיל (סי' תנא סכ"ב ד"ה תנור) בשם החי ארם, שיש מהאחרונים שהחמירו שלא מועיל לו ליכון על ידי גחלים, שכיין שאינו עשוי אלא מחרט יש לחוש שיחסו עליו שמוא יתבקע על ידי הגחלים ולא ילבנו יפה, וסיים שם, שמעיקר הדין אין לחוש לכך כיון שהסיקו מבפנים ואינו אלא חומרא ויתרה.

צריך לדקוק שילכו הגחלים על פני כל התנור, וראה פמ"ג א"א סי' ב]. וכן כתב המניא (סי' תנא סי' מד, הובאו דבריו בשעה"צ שם סי' קפ), ובטעם הדבר כתב המניא, משום שהזיעה השולה מן התבשילים מתקררת קודם שמגיעה לגג התנור ואינה נבלעת בו, והבית מאיר כתב, משום שכפת שאופים בתנור אין זיעה כשגג התנור רחוק מן הפת, ומשום ריח הפת אין לאסור, משום שאין ריח הנבלע בכלי החר תפלט לאוכל, וכתב השעה"צ לעיל (שם) שיש לפקפק על דבריו, שהרי בתנור נותנים גם תבשילים שיש להם זיעה, ואף על דבר המגיא פקפק בחידושי הרעקיא (שם), משום שגג הקאכלין חם ובלע את הזיעה גם אם היא מתקררת קודם שהגיעה לגג, וסיים שם השעה"צ שאין לסמוך על דבריהם אלא בריעבד.

הלכות פסח סימן תסב המשך מעמוד 120

פקוק ואף לצאת בהם ידי חובה, וכן משמע בשו"ת אגרות משה (ארי"ה ח"א סי' קנג).

ולענין פת הנאפית במיקורגל, דעת הגר"ש אויערבך והגר"ש אלישיב (שבות יצחק ח"ו פ"ה אות ב) שאין זה נחשב כאפיה בחמה וברכתה המוציאה וחיובת בחלה, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ה ח"ג סי' נב ד"ה וא"כ) לענין המכשל במיקורגל בשבת, שאין זה נחשב כמבשל בחמה אלא כמבשל בחולדות האור לענין חיוב סקילה וחטאת [אכן, דעת הגר"ש אויערבך (נשמת אברהם ח"ה עמ' ר"ט אות צו) שאין במיקורגל איסור ביטול בשבת מן התורה].

אכן, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם) שאף שמצד הנאפית במיקורגל דינה כלחם, מי"מ אין לאפות מצה במיקורגל משום שיש לחוש שתתחמם ותחמיץ קודם שתאפה, וכמבואר בשו"ע לענין טפא וכו'.

[משנ"ב סי"ק יג]

דנהו סימן שאין חושין גמלשכין ממה⁽²⁷⁾.

(27) החזו"א (ארי"ה סי' קב סי' ח ד"ה משי"ב) כתב, שכיון שבמצה שנילשה יפה בכלילה עבה יחכן שחצא האצבע נקיה אף במצה חדה, משום כך אין לסמוך על סימן זה, וכן כתב הכף החיים (סי' לא).

[שעה"צ סי"ק יט]

[א"ה נפרקת⁽²⁸⁾, זהו סימן מבהק שאין חושין גמלשכין ממה⁽²⁹⁾.

(28) ומטעם זה כתב החזו"א (ארי"ה סי' קב סי' יז ד"ה שריע ובר"ה ב' במ"ב), שמצה שלנו שהיא דקה ושטחה גדול והוציאה מן התנור במררה והשליכה מן המררה, אין צריך לבדוקה אם חוטים נמשכים ממנה, שהרי טלטלה כשהיא חמה ואינה נפרכת והרי זו עזרת גמרה שהיא נאפחה, ומה שכתב המשנ"ב (סי' יז) שכשהמצה צוננת אין

שאף שאין לו צורת פת [ומשום כך אין מברכים עליו 'המוציא' אלא כשקובעים עליו סעודה כגיל], מי"מ נחשב הוא ללחם ענוי משום שלענין אין תנור דרכו לאפות את פתו בקרקע.

[משנ"ב סי"ק יא]

אָבֵל לְכַתְּחִילָה אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן⁽²⁴⁾.

(24) החזו"א (ארי"ה סי' קב סי' יז ד"ה ובמשנ"ב) כתב, שדוקא אם היא דבוקה לגייר, אבל אם אינה דבוקה למיר אין לחוש, אלא שאין לעשות כן שמוא תרבץ המצה לגייר ותאסר משום חומרת כפולה אף אם הגייר דק.

[משנ"ב סי"ק יב]

שֵׁשׁ לְחֵשׁ שְׂמֵא וְחִמְצוֹ קִדְּם שְׁנֵהֲחִילוֹ לְאַפְחָח⁽²⁵⁾.

(25) וכן מצה הנאפית בחמה, כתב השו"ע הרב (סי' ש"ה) שאף על פי שבריעבד מותר לאוכלה, מי"מ לכתחילה אסור לעשות כן, שמוא תתחמם המצה ותחמיץ קודם שתאפה.

[שעה"צ סי"ק יז]

וְגַם יוֹצֵא כֶּה יְדֵי חוֹבְתוֹ פִּסְחָה⁽²⁶⁾.

(26) אבל מצה הנאפית בחמה, כתב השו"ע הרב (סי' ש"ה) שאין יוצאים בה ידי חובת אכילת מצה כיון שאינה קרויה לחם והתורה אמרה 'לחם ענוי' ולענין ברכתה, ראה בשו"ע לעיל (סי' קטח ס"ה) ובמשנ"ב שם (סי' צב).

ומצה הנאפית בתנור חשמלי, הוא הדין כשנאפית באש הנעשית באמצעים כימיים כגון ספירט וכדו', כתב בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' יט ד"ה הנה ודי"ה נב) שדאי שאין זה נחשב לאפיה בחמה אלא באש, ומותר לכתחילה לאפות מצה באופן זה ויציאים בה ידי חובה, וכן מצה האפיה בתנור המוסק על ידי גז, דעת הגר"ש אלישיב והגר"ח קטבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' לט) שמתור לאוכלם בלא

הלכות פסח סימן תכא

תסא דיני אפית המצה, ובו ה' סעיפים :

ס באר הגולה

א טור פסח תכב
וביני יונה

א תנור שאופים בו המין, צריך לזהר (א) קשישוקוהו כדי לאפות בו מצה, שילכו הגחלים (ב) על-פני (ג) בלו, ואין די לו בלהבה, דכמו שגולע על-ידי גחלים כף פולט על-ידי גחלים, ושיהו ניגוצות נתזין מטנו; הלהב אם הסיקוהו (ג) כמה פעמים קדם הפסח אינו מקפיק, אלא-אם-כן כן להחירו לערך פסח, כי שמה לא הלהב הגחלים על-פני כלי כל זמן שלא כון להב. ויש נהגין להטיל בו (ד) (ה) *קרקע חדש כדי שלא יצטרכו הסק, ומנהג יפה הוא: הגה וכשמכשירו על-ידי הסק, (ו) טוב (ז) וישיר הוא לחור ולהסיק

שערי תשובה

חוששין לה שמא יש בחוקי מה שלא נאפק יפה ונתקמץ, וכמילא דגם לשמא נשאר קטח אין לחש מטעמא דכתיבנא, אף רבים חלמים שאי-בליים מטעם שרחה הקב"ה שאלת אר-על-פי שאינה בחושבן חסדוהו, ועל-כך נהגו דעמיתוהו כמש"ל דלא מתוקנין אסורא שמא יש קמח בעין שמשאר בשעת לישת רח חיקא שהחטיף מזה הוסיף קמחא פאקמע הלישת. אבל בסתמא לא חלשין, ויש להם שייקמכו על עבדי העולם הגאון חכם צבי ד"ל פאשר העיר עליה בנו הגאון ז"ל בטאלתי-דפיין חלק ב סימן סה שכתב על דבר אחר שהחמיר שלא לשתות אפילו עם קיטני-דבוקע"י, ונצר בו, שמפני תשש רחוק כי האי אין למנע משקטת יום-טוב, ותיבא לו אקח מדברי אב"ד ד"ל ע"ד פסח שרחה שהחמירין פורשים מקום, והוא ז"ל פתי כל דברי, וסוף דברי עולה כתיב בו (וי"ל שג"כ אמר שאין למנע משום שחבת י"ט), עכ"ל, וכן כתב הגאון ד"ל פספס מור הקציעה סימן זה פאנדי"ש הינו מוקחא כפסטר"א"י שטועין קמח ופאפו לשה במירסות, אבל העשרה בטעם טחונה והאי שריא אפפו מלוש במים, אע"פ יש מחמירין לית חדש ליה, ואינו מחמיר עלום שאמליתוהו, עכ"ל, ומ"מ הוציא לקדש עצמו בפסח לו שלא יאכל מצה שרחה א"י מלבד אפלו טחונה וכתובה אין מתוקנין אותו כמש"ל סימן תנן משו"ת דברי"סוף שא"כ שנהגו לאלל מצה של כל הפסח בחשים משנות קציה אין פנה לא משום ויבא ולא משום פולקת ולא משום לא מתקנהו, עכ"ל, ופי שרחה לנהג שלא לאכל מצה שרחה וכתובה של לעשות כמש"ל, שנתנה כפרש שאינו מקבל עליה שישנה כן פריר ואין כדעתו לנהג כן, כי בא"תו פ"ס א"י פ"ע"כ שרחה ואל לעולם, ע"ן ירד סימן ר"א, מיהו נראה דגם פנה בפתחה דת"תה פני לה כמש"ל סימן תנן, ואפשר דהיא א"י פתחה, ודומה להם כיון שנתנה נהג לחור אחר קמח שמור משעת קציה הור"ל כפרש שאינו אוכל מצות מקמח אחר משמש שמה גפלו מים צליקים אחר קציה, מא"כ פנה א"י לא אחר כפרש שמקבל עליו שלא לאכל רק שרחה פ"ן שאינו אוכל מצות שרחה

באר הליטב

(ה) בלו, ובספק אם הלהב הגחלים ע"פ בלו יש לאסר בדיעבד (צ"ח סימן תנא ט"ב, ואפשר פסח שאין נותנין באפית הלהב בלי הכשר המנור אסר בשור וסומכין על הספק, מאסר שהקרא בלע לש להקל, אלא שפ"ס: גם פנה יש להחמיר), מ"א, ע"ש: (ג) כמה פעמים. פנה יש להקל בדיעבד, מ"א, ע"ש: (ג) קרקע. כעבי אצבע, לבוש, ועמ"א וחי": (ד) וישיר. מטעם דליפא חיוב מדינא רק מדריך הסוב והלשור, אי"כ אם שכת להסיק ולהכשיר המנור קדם י"ט וצריך להכשירו כ"ט, דמפר לעשות הכל בהסק אחר ושללא לעשות הטענה שלא לערוך י"ט, רק שסיק הסיב עד שילכו

משנה ברוחה

א (א) קשישוקוהו. ואף שהתנורים שלנו (ה) נעשו מלבנים הנשרפים ככבשן ויש להם דין כלי-הרסא) שאינו יוצא מיד דפי"ט, מכל מקום מהני הספק, כיון דהסקן מבטלים ולא חייס עליהו דלקמא פקעי", ובמבאר לעיל סימן תנא סעיף א. ואין חילוק בין תנורים שפיתין מן הצד כמו שלנו (ג) ובין תנורים קטנים שפיתין למעלה: (ב) על-פני בלו. ודי בהסק זה גופא, שמכשירו לאפות בו מצה. ואם ספק לו בהסק זה אם הלהב הגחלים על-פני בלו, יש לאסר (ג) בדיעבד הטעות שאפו בו; ודוקא אם הוא ערוך בתוך מצת-לעם שששחמשו בו התמין, דאי לאו הכי מפר בדיעבד"אם הוא קדם פסח) ופרי-מגרים, וצ"ח שם ע"ד, אף אם הסיקו כמה פעמים, אף שלא כון להחירו לערך פסח, (ד) מפר בדיעבד, דבכמה פעמים חליץ שפסחמא הסק כל המנור: (ה) קרקע חדש. כעבי אצבע (ט) [בבייש], והתמין הבליש בגו ובקירותיו (ו) הוא נפלט על-ידי לבון השלכתבחו"א) כשמסיקין אותו לאפות בו המצות. (ז) וכן הכירה צריך להסיק ושילכו הגחלים על-פני בלו, או שישית בטיס קרקעיתו וגם בצדדי בגבה המקום שעומדין הקדרות. וקאקלי"ץ העשירי בתוף המפורים, (ח) צריך שילבינו על-ידי גחלים, או שישית בטיס קרקעיתו וסביביו וגם למעלה. ובבית-מאיר מקל שאין צריך להטיח למעלה כלל, ובצדדין מצריך רק בגבה טפח"א, ע"ן שם: (ד) טוב וישיר הוא וכו'. רוצה לומר, אף דמן הדין די בהסק אחר להקשר ולאפיה, מכל מקום טוב וישיר וכו'. והע"ם, אולי נשאר בפעם ראשון (ט) מקום אחד מבלי גחלים ולא אדעתה;

באר הלקח

שעורה איתו מפר אלא ברוקחו, ע"ן שם, וכן מצאתי בחדושי פת"ים תלמוד לאסור בסתם, וכן כתב האור ורוע שם בעמוד הנ"ל וזה לשונו: ואפלו פסחות משפה יש להור וכדאמרין "אם אמרו בלחם הפנים כפת עמילתו וכו', ע"ן שם. הרי בארנו מכל הני פוסקים דבטוח בנדאי אסור, ולהרשב"א ולאור ורוע ולהרשב"א בשם הר"א"ה אפלו בכחות אקשר דאסור לעשות, מכלא קבר כששים שעורה, ובקמח קבר השיונו למגן-אברהם פסח אחרונים, ע"ן בספר הלכה ברוחה ובבאר הג"א, וכן בפרי תרש מחיק ברע החמבר, ע"ן שם, אלא שלא הביאו כל הפוסקים הנ"ל, גם בפרי תרש צ"ח דבפחות משפה מפר לבתחלה וכן פתב בחוקי-צב, וכל זה מתמח שלא ראו דברי הרשב"א והרשב"א והאור ורוע הנ"ל שהכינו. וליעני דיעבד, כעבד ספק דעה הפרי חדש להחמיר ושאר אחרונים פסקי להחמיר, אכן בחדושי הרשב"א בשם הר"א"ה מצאתי בדברי הפרי חדש, וזה לשונו: וכן פסק דאפקמה מטעם ולא אוקמו לן פגמא שעורה אחריתא להפרי, לית לן למפד פת עבה כלל, וזהו שנהגו העולם לעשות מצה של חובה דהק (מה דנקט בחובה, משום דא בעין שמדין ופרי, ולקח וזמירין לעשות דקיון דקין, אף-על-פי שפ"ן הדין אפלו אין דין נאמר כל שאינן עבין). ומכל מקום אפשר דדיעבד לא אסור עד פסח, עד כאן לשונו. ומאוד ורוע משמע דלא פסיקא לה פנה, ואפלו ביומר משפה לא ברירא לה לאסור בדיעבד, תה לשונו: וכמצות עבות חתר משפה אסור, וכן מציעו בלחם הפנים שהנה עבדי פסח, ואף-על-פירכן יש ליפר דלא התמידה חכמים אף לבתחלה וכו', עד כאן לשונו. ולפעשה נראה דביותר משפה יש לאסר אף בדיעבד, מאחר שהרשב"א בשם הר"א"ה חוקך גם פסחות מטעם, וכן מצאתי בבב"ר"שע שאוסר בדיעבד, וכלא בשבות-צ"קב ומובא בשערי-השובח) שהקל פנה בדיעבד:

* קרקע חדש. ע"ן משנה ברוחה והוא עבדי אצבע. ובזב ספרי-קריים: בדיעבד יש שיער הציון

(ה) חוקי-צב וש"א: (ב) בי"ח: (ג) ואם במקום שאפה הטעות ירוע בנדאי שאוהו מקום תזלבן הטיב, קצוד הפרי-קריים להפרי בדיעבד"א: (ד) כגון אברהם וש"א: (ה) כגון אברהם: (ו) תירא-אדם: (ז) הינו שלבון קרקעיתו וגם צדדיו: (ח) חוקי-צב ואלזה רבה. ובתירא-אדם כתב דלא מהני לבון, דחייס שמה פקעי, ולפלא שלא הביא דחוקי-צב ואלזה רבה מקלין ברע"ר על-ידי לבון, ורעיר הינו קאקלי"ץ שלג"א: (ט) חוקי-צב: (י) כגון אברהם והפרי"א: (יא) כגון אברהם וחוקי-צב: (יב) כגון אברהם וחוקי-צב:

תרי"ג: 1 מליי בשור או פרות בין דפי עשה. 2 בפירקבול קטנים של תרס כעבי דפנות המנור. 3 ע"ד.

הלכות פסח בימן תסא

לצורך האפיה ולא לעשות הכל בהסק אחד (חשובה מהרי"ם): ב טפקא (פרוש, אחר מן הרפאים שפסחין בהם הגב, קופ"י בלע"ו) של חרס חדשה, לא שגא הסיקה מבפנים או מבחוץ, מתר, כיון שהאור שולט תחתיה, אף-על-פי שאין שלהבת עולה על-גבהה מרמח רתח והפת נאפית מנד ואינה באה לידי חמוץ; (ה) אכל צריך להסיק תחלה, בין תגור (ו) בין בוכזיא * בין (ו) באלפס (ה) בלא מים (ט) בין בקרקע, אכל (כ) למדיקו תחלה ואחר-כך להסיק (י) גיש אוקרים, (יא) וטוב לזחר, ויש מי שאומר שראוי למחות שלא יעשו חרות (יב) ברמץ (פרוש, אפר חס, ציניורני בלע"ו): ג המצה שנאפית עד שאם פורסין אותה (יג) אין חוטיין (ו) [ו] נמשכים (יד) ממנה, (טו) יוצאין בה: (הגה) * ויש לזחר שלא ללקחה מן התגור

ב טד בטס רכ נסחאי ג שם בטס רב צמס ד אחוה חיים ה ברוחא פסחים ל"ו

שערי תשובה

ומבשלת, אין סתא פרישו ואין כאן אטמא דמוכח שאוסר על עצמו לאכל פשהיא שיהיה, אף שהיה בלבו שעושה כן משום חטא מ"מ קבלה בלב בלחור אין עליו דין נד צד ש"צאי בשפסחי פקבאר צירד סימן רי, ע"ש, ולא נפתי נפלה קלב רק בגדר תננית בשעת מנחה, ומכ"ש כזה שפה שגומר בלבו משום חטא אין לתת עליו שם שנהג בחקרא וז' לומר שיהא צריך להחמיר להכא, אם לא פשאומר פרישו שפנתו ודעו לונג חקרא וז' צריך חתיה ודעו שפכאר פסימן רכת, וקצתו. ופשה דמיכנא מכאר דכין המתמיון ויזן הפקליון, אלו ואלו עושים כמים לשמים, אלו נעמס לפרש משמא דשמא חמצא וברחשקא כבדי להקור מסמן כל-שהוא קבל חמר האפשי, ואלו משום ניעת שמחת ד"ס שלא ערב להם לחם מצה ורחב ובפרט לבי שקשה לו הןעיה, ויש שמתמיון ביהור שאין אוקלים מצה ככל אחר ליל הראשון רק

באר היטב

החלים על-פני כלו, ח"י: (ס) להרביקו, אם בדיעבד שמו מצה על הקור לאפוח בתגור, אינה נאסרת, עין ח"י: (י) נמשכים. אע"פ שגורכת כשמשלסלין אותה אפ"ה יוצאין בה כל שאין חוטיין נמשכין ממנה, מנחות דף עח, כ"א, וכשהחוטיין נמשכין ממנה אסור וישרשם מיד, וכן נהגו העולם לאסר המצה פשהחוטיין נמשכין ממנה, ואם אין יכול לעמד אי חוטיין נמשכין ממנה או לא, קמב בתשובת ש"ת י"ח סימן מח שיש לאסר טפקא, ע"ש. ובקרימת פנים סור שערך דאין חוטיין נמשכין, מרדכי, ט"ז, וע"ל סימן רנד ס"ה בספיקה, ואם תוחבין האצבע הוך המצה ואינו נדבק בה עשה תו לא

[1] נמשכים. עבתי. עין ג"כ מ"ח סימן פ שאם שער המצה בעדה חפה וראה שאין חוטיין נמשכים ככל א"צ לצ"ח אם קרמו פניה, וכן אם יט"ל ספק לטראח עיניו אם קרמו פניה נחשב אם לא, מפרת, שפתין שאין חוטיין נמשכים ממנה ככל דברי סתא וראי למקור שם

באר הלכה

להמיר אף בכחות מזה⁽¹⁸⁾: * בין באלפס בלא מים. ויוצא בה גס"פן יד חובת מזה, וכן מה שקמב בין בקרקע גס"פן יוצא בה גרי חובת מזה, כדאימא על זה בבבכות ל"ט ובפסחים ל"ו ומצפיק כל זה ברי"ף ורא"ש ותרומ"ם, ולפלא על השלחן-ערוך שלא העמיקו: * ויש לזחר וכו'. עין מה שכתבנו במשנה ברורה דאי אינה מחויבת קבל בודאי מחמין על-פל-פנים בשעור מיל, ועין במגן-אברהם סעיף-קטן יא ובאליה רבה ובחוקי-עובב ובש"ע אחרונים ששקלו ושרו בה, וסמ"ק אברהם נוטה לומר דבדיעבד אין לאסר כולל בלא קרמו פניה, עין שם, ואם-כן הוא הדין בחוטיין נמשכין ממנה, דחד שערך הוא, כדבבאר בפסחים דף לו בר"ש דבור השתחיל יכן ובאר ודע בשם הר"ק"א וכן בתוספות מנחות ע"ח ובגיטה מקבצת שם, ואינו סתמי דמחמין בודאי וקדעת רבי שמואל מפל"י"א המוכא באור נדע הלכות פסחים דף נט ובקורכי, ולא מצינו בקרא מי שחולק עליה, ואדנכה, מפרש תרפנו הנפאל שכתב דאי חוטיין נמשכין ת"י לה בצק ואסירי, וכן קמב מפרש רבנו גנוח להרמב"ם, מוכח מה דאפשר לבוא לידי חמוץ ובשאר כצק על-פל-פנים, וכן פרש רש"י במנחות דף עח דאי אין חוטיין נמשכין ת"י לה אפוי בלי-דעה, ואם-כן קום לזה אינו אפוי כלל, וכיון שפון, בודאי מחמין בשעור מיל על-פל-פנים, ובכך העיר בה בעל נדע ביהודה בסימן פ, וכן כבאר בתוספות מנחות נ"ז עמוד ב דמשקל פניה שוב אינו מחמין, ונקמ"א מנה לענין טעיה, עין שם ובפסקי תוספות, וכן קמב בפסקי תוספות מנחות ע"ח וזה לשונו: פרס ושוב אין חוטיין נמשכין, שוב אינו מחמין, והנה קרמו פניה בתגור, עד כאן לשונו, הרי מוכח דקדם לכן שפיר מחמין, וכן מצאתי להר"ק"א פסחים שם שקמב בשם רבנו הר"א וזה לשונו: כל שפורסה דין חוטיין כ"ו, וכיון דכן, מהתא שמתא טוב אינה באה לידי חמוץ, עד כאן לשונו, וכן קמב לקמן בעמוד גבי אפוי שבשלו וזה לשונו: שלאסר שפאפה ששעור מצה שוב אינו מחמין וכו', עין שם, הרי מוכח דקדם לכן בא לידי חמוץ ואלא מצינו כגור זה רק משמעות הטור שקמב וזאם לאו אין יוצאין, ומה דבא הפקליון להוכיח דמשום לקח דחמץ אין כאן, אלא שאין יוצאין בה יד מנחת מצה, אכל קבר דחו האחרונים, וזה הטור עקר דינא אתי

הכל בהסק אחד⁽¹⁶⁾, ושללא לעשות הבעיה שלא לצורך יום-טוב⁽¹⁷⁾ כיון דמן הדין מפר, רק שזחר שילכו הנחלים על-פני כלה: ב (ח) אכל צריך להסיק תחלה וכו'. דאי לא הכי יש לחש שיתחמץ קדם שיתחיל לאפות⁽¹⁸⁾: (ו) בין בוכזיא. הנה טפקא הנ"ל: (1) באלפס. קצרות (יג) רחבות, ואפ"ה בה לפעמים: (ח) בלא מים. דאם יתיה שם מים, אפלו אם ישים העסה שם אחר שיהיה המים דוחמין גס"פן אסור, דזהו חליטה ואסור, כמו שכתב לעיל בסימן תנד סעיף ג: (ט) בין בקרקע. והוא טרוקנין המבאר לעיל בסימן קסה סעיף ט"ו⁽¹⁹⁾, ועין שם דאין רשאי לברך עליו 'המזיא' (יג) אלא אם-כן קבע סעודתו עליו⁽²⁰⁾, ואימא בגמרא דאדם יוצא בה גרי חובת מצה בפסחה⁽²¹⁾, דהוא חשוב לחם עני⁽²²⁾: (י) יש אוקרים, הנה לכתחלה [הגרי"א], ונדקא (ק) אם לא נשפחה שעור מיל עד התחלת האפיה, דאי לאו הכי לכלי עלמא אסור אף בדיעבד: (יא) וטוב לזחר, ואפלו (טו) בדיעבד נכון להחמיר שלא לאכלה אם אפשר לו, אם שמו מצה על הפני בתוך הפגור לאפותה עם הגור, אין לאסר בדיעבד, שגבדאי שלט חס האור הך הפני והאפיה במהרה קדם שפתחיל להתחמץ, אכל לכתחלה אין לעשות כן⁽²⁴⁾ [אחרונים]: (יב) ברמץ, הנה, שלא לאפותם בחוך הרמץ, (טו) שיש לחש שקא יחמיצו קדם שיתחילו לאפות⁽²⁵⁾, ואם עבר נאפה (יז) אין לאסר: ג (יג) אין חוטיין נמשכים, ואפלו אם היא נפרקת כשמשלסלין אותה, (יס) יוצאין בה, קמב החק-יעקב, דאם יש לספק אי חוטיין נמשכין ממנה ותוחב אצבע הוך המצה ואינו נדבק בה עשה (יט) יש להחמיר, דנהו סימן שאין חוטיין נמשכין ממנה⁽²⁷⁾, וכל זה אם המצה חמה, אכל אם נצטננה, אפשר דאין רצנה מזה [א"ר]: (יד) מןמנה, וסימן זה אינו פי אם בומן (כ) שהמצה צ"ח חס ולא בומן שנצטננה⁽³⁰⁾: (טו) יוצאין בה, יד חובת מצה, ואפלו אם הוא אוכלה אחר זמן מרבה, דמשנאפית בשעור הנה, לכלי עלמא תו לא אתי לידי חמוץ⁽³¹⁾, וקדם שעור הנה ע"זו אינה בכלל לחם רק (כז) בצק⁽³²⁾, ויש עוד סימן לפת שהגיעה

שער הציון

(י) ביצה לי"ב: (ג) מן קמב בבידיוס"פ בסוף סימן קסה דהוא הדין בענינו לענין פסחה, ועין בשערי-תשובה שם בסעיף ו: (ד) חקיעקבו: (טו) עין חק-יעקב, וכן קמב הג"ח: (טז) דבר"ז: (יז) וגם יוצא בה יד חובתו בפסחה⁽²⁶⁾ [אחרונים]: (יח) חקיעקב, משמעות ושי"י שם במנחות ע"ח: (יט) וראה פשוט דהוא הדין אם טלטל אותה בכדו וצ"ה נפרקת⁽²⁸⁾, וזהו סימן מוכח שאין חוטיין נמשכין ממנה⁽²⁹⁾, וראה משה דסב"ד לה להמרא שם דאף באין חוטיין נמשכין, צדן גלושה מאד ונפרקת כשמשלסלין אותה: (כ) אליה רבה ונדע ביהודה סימן פ: (כז) לשון רבנו הנגאל:

הלכות פסח סימן תסא

ביאורים ומוספים

קב"ב סי' ט) כתב, שיתכן שדעת הרמב"ם שבדיעבד יש להקל שאף עיכה חמה אינה מחמצת אלא כששהתה שיעור מיל, ואפשר להקל אם לא הכיפיו פניה, והכל לפי ראות עיני המורה.

ומידת דום התנור הנצרכת כדי שתתחיל אפיית המצה מיד בבניסתה לתנור, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"א סי' קנ"ג) שהיא באופן שאם ישימו קש בתוכו הוא ישרף, או שאם יהיה נוגע ביזו היא היתה נכזית, אבל מידת חום של יד סולדת ב"י אינה מספקת כדי לאפות מיד בבניסת המצה לתנור, וכמושמות לשון השו"ע 'מרתח רתח' שהוא חום של מים המעלים רתיחה, שהם חמים הרבה יותר מיד סולדת ב"י, אכן אם חום המצה הוא יד סולדת ב"י, כתב החו"א (א"ח סי' ק"ב) כי יד ד"ה וטראה וסי' קבא סי' יח ד"ה ל"ט וסי' יט ד"ה ל"ט, שהיא אינה מחמצת נוראה חו"א (שם סי' ק"ט) כי יד ד"ה ל"ט) שעיסה המונחת במים חמים שהידי סולדת בהם אינה מחמצת, ובסי' קבא סי' יח ד"ה ולפי, חזר ב"ח.

(משנ"ב סי' טו)

והוא טרוקנין המבא ללעיל כסימן קסת סעיף ט"ט) וכו', אלא אם כן קבע סעודתו עליו (וכו', דאדם יוצא כנה נ"י חז"ת מצה בפסח) (ד"ה ושיב לחם עניי).

20) שמבואר שם, שעושים גומא בקרקע הכירה ונותנים בה קמח ומים מעורבים ונאפה שם, וביאר בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"א סי' קנ"ג) שלא התיר השו"ע לאפות מצה באופן זה אלא בתוך כירה או תנור שיש להם כתלים וגם, וכל האויר שבהם חם מאד, וכן מה שהתיר השו"ע לאפות בטפא או אילפס אינו אלא כשהם בתוך התנור, אבל לאפות מצה על גבי טס מתכת שיש תחתיו אש ואין לו כתלים וגם אסור, כיון שהאויר שלמעלה מקרר אותה ואינה נאפית מיד ויתכן שתחמין קודם שתאפה.

מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"א תשובה י) כתב שמותר לאפות מצה על גבי טס מתכת שיש תחתיו אש אף אם הוא מגולה לאויר, והוא צורת האפיה בטפא המחזר בשו"ע, אלא שיש להזהר לאפות באופן זה רק מצות דקות, שבהן הן החלק העליון של המצה והן החלק התחתון שלה נאפים ביד, אבל במצות עבות יש לחוש שהצד התחתון יאפה בעוד שהצד העליון עדיין בצק ויבא לידי חימוץ.

21) ובטעם הדבר שאין מברכים עליו 'המוציא' אלא אם כן קבע עליו סעודה (ושיעור קביעת סעודה, ראה לעיל (סי' קס"ח) כ"ח). כתב שם (סי' פ"ח) שהוא מחמת שבבילתו רכה מאד, ובביה"ל שם (סט"ו ד"ה קמח) כתב, שיתכן שאף אם אין בלילתו רכה מאד אין לברך עליו 'המוציא' אלא אם כן קבע עליו סעודה, כיון שאין עליו צורת פת או משום שאין דרך לישה ואפיה בכך, ונשאר בצ"ע לדינא.

22) ואף שלענין חיוב אכילת כזית פת בליל יום טוב ראשון של סוכות, כתב לקמן (סי' תרל"ט) כי כן שאין יוצאים ידי חובה אלא בפת גמור ולא בפת הבאה בביתן (והדין חיוב זה נלמד מחיוב אכילת מצה בליל יום טוב ראשון ובמבואר שם (סי' י"ט)), ביאר הגר"ש איערבך (שש"ב פני"ד הע"י קלא) שפת הבאה בביתן הוא סוג אחר של לחם, מה שאין כן טרוקנין הוא לחם אלא שאין רגילות לקבוע עליו סעודה (וכעין זה כתב השערי תשובה שם (סי' ה')).

23) ואף שהדרך לאוכלו לפעמים לתענוג, כתב הבי"י (סי' קס"ח) ד"ה טרוקנין) שמי"מ אינו נחשב משום כך למצה עשירה, והוסיף שם, **המשך במילואים עמוד 27**

(משנ"ב סי' ט)

דמקור לעשות הפל בהפק אחר.

16) ומשמע מדבריו שבאופן זה ששכח, מותר לו לבלנו ביום טוב ליבון חמור שיהיו ניצוצות ניתזים ממנו, והקשה הא"ר (סי' א) שבשו"ע לקמן (סי' תקט"ו) מבואר שלא הותר ליבון שיפור ביום טוב אלא ליבון קל [שקש נשרף עליו מבחוץ]. אבל ליבון חמור אסור. ובטעם הדבר כתב המשגיב שם (סי' כ"ד), שבשעושה ליבון חמור הוא נראה כמתקן בלי, אבל בשעושה ליבון קל הוא נראה כמחמם את הכלי לצורך האפיה וכדו'. והוסיף שם, שיש מהאחרונים שמקילים לעשות אף ליבון חמור אם לא היה יכול לעשותו מערב יום טוב [אבל אם היה יכול לעשותו מערב יום טוב, אסור לעשותו ביזם טוב גם אם שכח, כמבואר בהקדמת המשגיב שם], ומי"מ אין להורות כן לאחרים.

הדפמ"ג (א"א סי' ג) כתב לבאר הטעם שהותר בענינו ליבון חמור, שכיון שדרך להסיק תנור בחום רב כדי לאפות בו, משום כך אף אם מסיקו לליבון חמור אין זה נראה אלא כמחממו לצורך האפיה ומותר.

ולענין הסקת התנור לצורך אפיית מצות, כתב הפרי חדש (סי' א) שנכון להסיקו בלולב שנטלו למצות ד' מינים, שכיון שנעשתה בו מצוה ראוי שתעשה בו מצוה נוספת [וראה מה שכתב המשגיב לעיל (סי' תמה) סי' ז] לענין שריפת המץ, שראוי לשרפו בהושענות מהטעם הנ"ל]. והכף החיים (סי' ח) כתב שראוי להסיק את התנור בלולב בשעה שנאפית המצה, משום שיש כאן ענין של 'שבח יעצים בפת'.

(משנ"ב שם)

ושלא לעשות הקצרה שלא לצורך יום טוב.

17) ואף שאמרו בגמרא (ביצה יב, א) 'מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך', כתב לקמן (סי' תקיא) סי' א) שאין זה אלא כשעושה לצורך יום טוב אלא שאין בה צורך אוכל נפש, אבל שלא לצורך יום טוב לא הותרה.

(ביה"ל ד"ה קהנע)

קריבדי יש להפרי אף פחות מזה.

18) ובטעם הדבר כתב (א"א סי' ב), שכיון שיש בתנור אפר הריהו נותן טעם לפגם [כמבואר בשו"ע (יד"ד סי' צ"ה) וראה בט"ז שם (סי' ט) ובשרף שם (סי' כא) שנשארו בדין זה בצ"ע], ונותן טעם לפגם מותר לכל הדעות כמבואר ברמ"א לעיל (סי' תמו) סי' ב).

(משנ"ב סי' ה)

דאי לאו הכי יש לחש שיתחמץ קדם שיתחיל לאפיה.

19) ומטעם זה כתב השו"ע לעיל (סי' תנט) סי' א), שאין ללש את המצות ליד התנור [וראה משגיב שם (סי' ט) פרטי דינים בוח], וכתב המשגיב שם (סי' ו) שהוא הדין שיש להזהר שלא להשהות את המצה ליד פי התנור, שכיון שהוא חם יש לחוש שתחמם המצה ותחמין קודם בניסתה לתנור, וכן יש להזהר להחליף מדי פעם את המקלות שעליהם שמים את המצות כדי להכניסן לתנור, שכיון שהם חמים יש לחוש שתחמם המצה ותחמין, ומיעבד אם השהה את העיסה או לש אותה ליד פי התנור והיא לא הוחמה, כתב שם (סי' מא) שהמצה מותרת באכילה גם אם עשה כן במזיד, ואם הוחמה, אסורה היא באכילה.

ואם הוחמה המצה, כתב להלן (סי' טז) שכיון שהיא חמה יכולה היא לבוא לידי חימוץ אף בשהייה מועטת, וכן כתב בביה"ל להלן (סי' ד"ה ויש) ולעיל (סי' תנט) סי' ב' וד"ה ואחר, והחזיר (א"ח סי')

